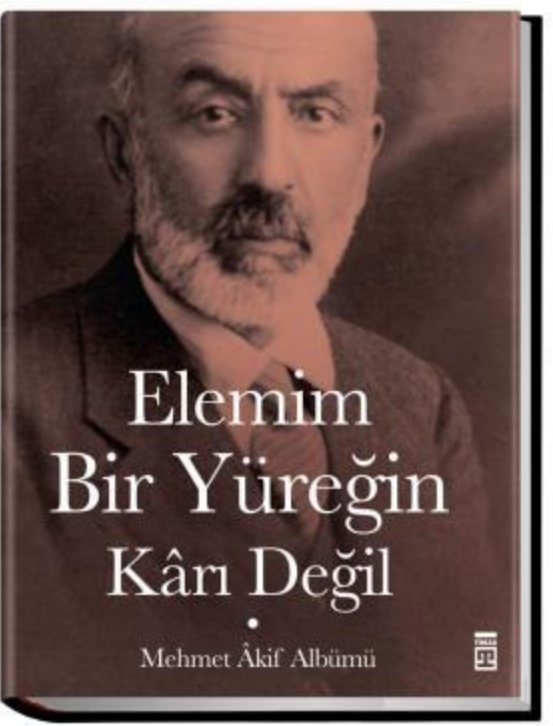

A sepia-toned portrait of Mehmet Âkif, an elderly man with a full beard and mustache, wearing a dark suit and tie. The portrait is the background of the book cover.

Elemim Bir Yüreğin Kârı Değil

Mehmet Âkif Albümü

Elemim Bir Yüreğın Kârı Değil!

MEHMET ÂKİF ALBÜMÜ

PROJELENDİRME ve METİN
İSMAİL KARA & FULYA İBANOĞLU

ÖNSÖZ

Âkif merhumun hayatı, eserleri ve sanatı hakkında bir kısmı vasıflı birçok çalışma ve neşir yapılmış olmasına rağmen onun sergüzeşti etrafında hâlâ yeteri kadar bilmediğimiz, bütünüyle aydınlatamadığımız, soru işaretleri ve boşluklar taşıyan yahut tashihe muhtaç konuların, hususların, noktaların varlığı saha ile yakından ilgilenenlerin malumudur.

Yeni mesailer ve dikkatler isteyen konular arasında bugün “görsel malzeme” başlığı altında topladığımız Âkif’e ait fotoğraf, resim, çizim, karikatür, mektup, eser-şiir müsveddeleri veya değişik nüshaları, elyazısı, imza, mühür, pul, para... gibi farklı unsurların onun hayatının, fikir ve sanat dünyasının kronolojisi ve akışı ile ilişkilendirilerek teşhis edilmesi, kesin veya en yakın ihtimallerle tarihlendirilmesi, mekânlarının tasrihi meseleleri mühim bir yer tutmaktadır. Çünkü bir kişinin hayatı biraz da geride kalan görsel metrukâtıyla kuşatılıp anlaşılabilir.

Geçen sene talebem Fulya İbanoğlu ile beraber hazırladığımız *Sessiz Yaşadım - Matbuatta Mehmet Âkif 1936-1940* kitabını (İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Yay., 2011, 796 s.) vesile edinerek bu mesele için de bir miktar mesai sarfetmiş, dostlarımızın görsel arşiv malzemelerini de kullanarak aslında bir metin çalışması olan bu eseri aynı zamanda konuyla alakalı vasıflı bir görsel malzeme kitabı haline de getirmeye çalışmıştık. Bu planlı bir başlangıçtı.

Şimdi yine Fulya hanımla birlikte sadece Âkif’in fotoğraf ve resimlerini öne çıkararak, dolaylı görsel malzemeyi ise sınırlı bir şekilde, tabir caizse bir açıklama ve notlandırma unsuru kabilinden kullanarak, olabildiğince kronolojik bir Âkif albümü çalışması yapmaya gayret ettik. Buna göre;

- Ana sayfalarda (kitabın sağ sayfalarında) Âkif’in tek veya müşterek bir fotoğrafı ve onun teknik altyazısı yer almaktadır. Bu ana sayfalarda, kronolojiyi daha verimli bir şekilde sürdürmek veya -ilk yayınlanan şiiri örneğinde olduğu üzere- Âkif’in hayatının önemli bir anını vermek gibi zaruretlerle fakat nadir olarak fotoğraf dışında bir görsel malzemenin kullanıldığı da olmuştur.

- Tâli sayfalarda (kitabın sol sayfalarında) ise sağ ana sayfadaki fotoğrafı veya görseli açıklayan, anlamlandıran, ilişkilendiren metinler ve daha küçük ebatta kullanılan ikinci derecedeki görseller bulunmaktadır. Bu sayfalardaki metinlerin bir kısmı telif altyazı, önemli bir bölümü de bilgi, müşahade, haura veya haletiruhiye, hissiyat aktaran deneme türü küçük iktibaslardır.

Böylece bir taraftan görsel malzemeyi olabildiğince teşhis etmek, tarihlendirmek ve bir mekâna yerleştirmek peşinde koşulurken diğer taraftan da görsel malzeme üzerinden büyük ölçüde kronolojik, aynı zamanda kısmen tematik bir hayat hikâyesi inşa etmek hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın da tür ve tarz olarak önu bizim için açıktır. İleriki yıllarda hem görsel malzeme hem de metin itibarıyla daha vasıflı ve geniş Âkif albümleri hazırlamak ve yayınlamak emeli ve ümidini muhafaza edeceğiz. Bu bakımdan katkılarınızı, görüşlerinizi ve tenkitlerinizi bekliyoruz.

Geride kitabı temaşa ve Âkif merhuma Süleyman Çelebi’nin diliyle rahmet niyaz etmek kalıyor:

*Olâ kim rahmet kıla ol Pâdişah
Ol Kerîm u ol Rahîm u ol İlâh*

İsmail Kara
Bulgurlu, 19 Şubat 2012

İstanbul'un eski dar, bir kısmı çıkmaz sokakları cumbalı, çıkmalı evlerin yan yana dizildiği, sıcak bir havaya sahipti. Atlasan karşıya geçebilir, seslensen herkese duyurabilirdin. Dertler, tasalar, sevinçler ortaktı. Âkif'in doğduğu Fatih Sarıgözel de camiyle mahallenin iç içe olduğu o güzel semtlerden biri idi.

Mithat Cemal anlatıyor:

"Sarıgözel'de Sarı Nasuh mahallesi... 12 numaralı ev...

55 sene evvel sarıklı bir adam her sabah bu evin kapısını açar, iki çocuğu sokağa emanet ederdi. Bu çocuklardan biri kızdı, öteki erkek.

Erkek Âkif'ti. Bu sokak o kadar tehlikesizdi ki çocuklar sıra kahvelerin arkasındaki mekteplerine korkusuzca gidebilirlerdi.

Çocukların babası hoca Tahir Efendi erkenden kalkar, çocuklarını kendi eliyle yıkar, kızının saçlarını tarardı. Tahir Efendi titiz denecek derecede temizdi.. Hatta yine kendi gibi hoca olan başka bir Tahir Efendi'den Temiz lakabı ile tefrik olunurdu. Tahir Efendi'nin terbiye usulünde dayağın yeri yoktu. Çocuklarını bir kere bile döğmedi.

Yalnız oğlan çocuğa karşı biraz sert davranırdı. Çünkü bu çocuk biraz haşarı idi. Her sabah mektebe giderken kapıda oğluna sıkı sıkı tenbih ederdi:

— Dersine çalışmazsan bu kapıdan giremezsin.

Besbelli Âkif dersine çok çalışıyordu ki her akşam bu kapıdan içeriye girebiliyordu. Fakat kapıdan girince de tek ağacı olan bahçeyi allak bullak ediyordu. Gece komşusu Baise hanım masal söylemeden dünyada uyuyamıyordu. Hatta bir gece:

— Âkif uyuyacak!.. diye masal söyleyen Baise hanım yavaş yavaş Âkif'ten evvel uyuya kalıyor.

Çocuk bir cevizi mangalda kızdırıp Baise hanımın parmağına yapııştırıyor. Cızzzz!...

Âkif'in annesi çocuğunun muhakkak sarıklı olmasını, medreseye geçmesini istiyor. Fakat babası:

— Hanım... diyor, çocuğun medresede okuyacağı şeyleri ben evde kendisine okuturum. Bu suretle babası oğlunu Mülkiye İdadisi'ne kaydettiriyor". (Mithat Cemal, *Mehmet Âkif*).

Elemim Bir Yüreğin Kârı Değil!

M. Rüyan Soydan arşivi

Âkif'in çocukluğunun şekillendiği Fatih semtine adını, maneviyatını ve rengini veren Fatih Camii.

1873 Aralık'ında Fatih, daha çok ilmiye mensuplarının yaşamayı tercih ettiği İstanbul'un mutena bir semtidir. "İlim Aksaray'a inmez" darb-ı meseli henüz Fatih külliyesinin duvarlarında yankılanmaktadır. Mahallelerinde Osmanlı coğrafyasının dört bir tarafından, Arnavutluk'tan, Hersek'ten, Buhara'dan, Anadolu'dan gelmiş yüzlerce Müslüman Türk yaşamakta.

Müderris İpekli Tahir Efendi ile Buhara asıllı temiz harimi Emine Şerife Hanım'ın Fatih Sarıgözel'deki hane-i saadetlerinde, bir yetişkin olduğunda asrın afakına Kur'an'ı söyletmek davasıyla yola çıkacak, Mehmet Âkif dünyaya gelmiştir.

Fatih Camii'nde okunan ezanlar, sokaklarında oynayan çocukların kulaklarında ve kalplerinde silinmez izler bırakıyor. Bu çocuklardan biri de O...

İpekli Mehmet Tahir Efendi bir müderristi. Henüz beş altı yaşlarındayken evlerinde kendisinden özel ders alma imkânı bulan İbnülemin, hocasından şöyle bahsediyor:

"Tahir Efendi, Fatih Medresesi müderrislerinden, salih, fazıl, vefakâr, sahî, âlicenâp, nimetşinâs ve mürüvvetmend bir üstâd-ı kâmil idi. Her yaz bizimle berâber Yakacığa giderek, tahsis olunan dâirede oturur, kışa doğru yine bizimle berâber İstanbul'a dönerdi. Bir âile efrâdı gibi birbirimize merbut olduk. Senelerce kemâl-i ihlâs ve meveddet ile birlikte yaşadık. İncinmedik, incitmedik". (Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme*).

Âkif'in babasıyla Bayramiç'te bulunduğu dönemde kaldıkları ev, işte bu ev!

Ne güzel insanlar, ne güzel günler geçmiştir şu dört duvar arasından kim bilir. Şimdi biçare, yalnız... Zaman tüm eski izleri birer birer silmek üzere sanki.

Eşref Edip anlatıyor:

“Üstad ilk defa Bayramiç'te mukabele okumuş. Kur'an'dan okuyacağı sahifeyi orada ezberler, sonra okurmuş. Bayramiç'e babasıyla gitmiş. Bayramiç'te bir köprü varmış. Oradan aşağı atlarmış; bir atlar, bir daha atlar, bir daha atlarmış. O zamanlar şalvar giyermiş...”

[Bayramiçli] Mehmet Eşref diyor: Üstad bunları kendisi anlatır, Bayramiç'ten çok bahsederdi. Tahin helvasına da orada alışmış”. (Eşref Edip, *Mehmet Âkif*).

Mithat Cemal'in aktardığına göre, Âkif doğduğunda nüfus tezkiresi hemen çıkarılmamış. Çocukluğunda, babasının görevi dolayısıyla onunla Bayramiç'e gidince orada nüfus tezkiresi çıkarılmış. Böylece doğum yeri Bayramiç olmuş. Âkif de daha sonra bunu düzeltmeye gerek görmemiş.

Âkif'le henüz altı yedi yaşlarında İpekli Tahir Efendi'den ders alırken tanışan İbnülemin'in karakteristik bir fotoğrafı: Geniş alnı çevreleyen özenle taranmış dalgalı saçlar, yüze ayrı bir hava katan ihtişamlı bir burun ve delici bakışlar...

Hasan Basri Çantay'ın *Âkifnâme*'ye derc etmek üzere kendisinden istediği Âkif'le ilgili hatıralarında İbnülemin şunları anlatıyor:

“Âkif'in -on dört, on beş yaşlarında ve İ'dâdi mektebinde bulunduğu esnâda- babası gırtlak vereminden vefat etti. Âkif'le anası ve kız kardeşi her türlü ma'nâsı ile bîkes ve bîçâre kaldılar [...]

Hoca efendinin irtihali, bizim de maişetce en mihnetli zamanımıza tesâdüf etmekle berâber, yaz gelince o yetim âileyi -her seneki gibi- Yakacığa götürdük. Aradan bir ay geçmiş, yahut geçmemiş idi ki Mustafa Sıdkı Efendi bir akşam üstü geldi. Şen ve şuh meşrep bir adam olduğu halde, çehresi mağmum idi. Fâciayı birdenbire haber verip de yetim âile ile berâber bizi de dilhun etmemek için bir takım imâlî mükaddimeler serdediyordu. Nihâyet anlaşıldı ki -esbâb-ı maîşetleri yok denilecek derecede az olan- bu bîçarelerin Sarıgözel'deki ocakları yanmış yahut sönmüş. [...]

Âkif, işte böyle musîbetler, mihnetler, zaruretler, sefâletler içinde İ'dâdi tahsilini bitirdi. Kendini ve anası ile kardeşini beslemek için kısa bir yol bulmaya mecbur oldu. Uzun müşavere, müzâkereler ettik. Meslekine, meşrebine tamamiyle muhâlif olduğu halde -o sıralarda açılmış olan- Halkalı Baytar Mektebi'ne girdi. Şâirlik ve âşıklık da berâber girdi. Mektebten haftada bir defa çıkar, bir gece anasının yanında, bir gece de bizde kalırdı. Mektebde derslerden fırsat buldukça yazdığı manzumeleri bize okur, birer suretini bırakır, bize gelemediği zamanlar mektebten mektub ve manzume gönderirdi. Hepsini mahfuz iken evimizin işgalinde onlar da mahvoldu.

Zaruretle, mihnetle pençeleşerek mektebi bitirdi. Sınıfının birincisi olarak diploma aldı”. (Hasan Basri Çantay, *Akifnâme*).

Elemim Bir Yüreğin Kârı Değil!

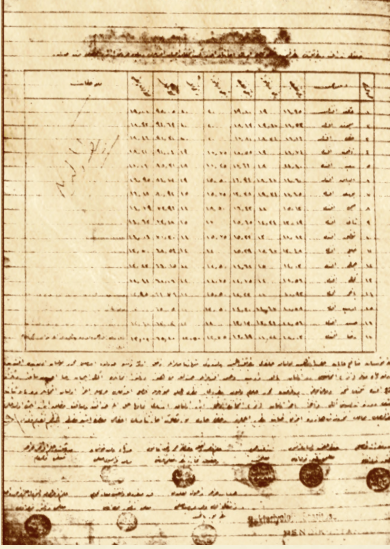
Mehmet Âkif'in muhtemelen 1880'lerin sonunda Baytar Mektebi'nde talebeyken çekilmiş bir fotoğrafı. Çocukluk yıllarına ait Âkif'in elimizdeki tek fotoğrafı.

Fakat daha sonra tekâmül edecek olan birçok hususiyetine işaret ediyor: Temiz bir nâsiye, masumiyet, nâfiz nazarlar...

Âkif'in çocukluğu özellikle babasının vefatından sonra fakr u zaruret içinde geçmişti. Hatta bu nedenle Mülkiye'den Baytar Mektebi'ne geçmek zorunda kalmıştı.

Emniyet Sandığı müteakidlerinden Salahaddin Bey anlatıyor:

“Mülkiye idadisinde biz Âkif’le beraber okuduk. Çok zeki idi. Bütün arkadaşlar arasında zekâsı ile temayüz etmişti. Bütün arkadaşlar onu sever, ona hürmet ederdi. Mektep, Sultan Mahmut Türbesi yanında eski Maarif Nezareti binasında idi. Mektepte iken babası vefat etti. Mektebi bitirdikten sonra Mülkiye’ye kayıt olunduk. O da kayıt olundu. Âkif o zaman sıfır numara fes, elfiye biçiminde şalvar giyerdi. Beş on gün kadar Mülkiye’ye devam etti. Bir gün bana dedi ki: ‘Salâhaddin! Ben burada yapamıyacağım. Çocuklar benimle alay ediyorlar. Şunları pataklıyacağım. İş fena olacak”. (Eşref Edip, *Mehmet Âkif*).

Halkalı Baytar Mektebi'nin 1 numaralı talebesi Mehmet Âkif'in imtihan notlarını gösteren karnesi.

Bir veteriner olan Tahsin Nahit, Âkif için şu satırları yazmıştı:

“Âkif, Yüksek Baytar Mektebi'nde fizik, kimya, fizyoloji, anatomi, hayvanat gibi, herbiri uzun bir ömre kâfi gelmeyen müsbet ilimleri heyecanla takip etmemiş olsaydı, ruhu yükselmez, kafası inkişaf etmezdi. Âkif, irfanının temelini Baytar Mektebi'nde kurmuştur. Onun tetkik ve tefahhus kabiliyeti o mektepte açılmıştır.

*Safahat'*ında şöyle bir muhaveresi var:

- *Keşki baytarlık edeydim...*
- *Gene et mümkünse!*
- *Yapamam.*
- *Belki yapardın be..*
- *Unuttum be Köse!*

Keşki zihninde kalaymış, ne kadar lâzımmış;

Beni dinler misin evlâd? Gene kabilse çalış;

Çünkü bir tecrübe etsen senin aklın da yatar,

Bize insan hekiminden daha lâzım baytar”. (Sessiz Yaşadım).

M. Sabri Sözen anlatıyor:

“Âkif'i 1307 senesinde Mülkiye Baytar Mektebi'nde tanıdım. Bu mektebin ilk çıkanlarından. (...) Her sene sınıfını birinci olarak geçirdi. Daha mektepte iken güzel yazı yazar ve oldukça güzel şiirler söylerdi. Ben Baytar Mektebi'nin üçüncü senesine geçtiğim zaman Âkif mektebi birincilikle ikmal ederek şهادetname almış ve birden bire Ziraat Nezareti'nin beşinci şubesine me'mur olmuştu. (...) Gerek bu müddet ve gerek mektebin tahsil müddeti olan iki sene zarfında Âkif'le beraber Liyonlu Fransız Kâmil'den Fransızca öğrendiğimiz için ekseri geceler birleşirdik. Mumaileyh bir taraftan da Tabhane Medresesi'nde İskeçeli Hafız İsa Efendi'nin odasına devam ederek hıfz-ı Kur'an'a ve ulûm-ı Arabiyye tederrüsüne çalışırdı. Hıfzını altı ayda ikmal etti. Ulûm-ı Arabiyye'de de tekmil-i nüsah ederek icâzet aldığını işittim”. (Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme*).

Elemim Bir Yüreğin Kârı Değil!

Mehmet Âkif henüz bir baytar adayırken, Halkalı Baytar Mektebi'nin ders yılı açılış merasimlerinin birinde çekilmiş bu fotoğrafta talebe ve hocaların arasında poz vermiş. (En arka sırada işaretli).

Mithat Cemal, Âkif'in Halkalı maceralarından şöyle bahsediyor:

“— Mektepte Doru adında bir at vardı.

Âkif'ten başkası bu ata binemezdi. Başkaları üstünden muntazaman düşerlerdi. Âkif yalnız ata değil karalara denizlere de hükmederdi.

Hatta arkadaşlarını toplayarak karadan Edirne'ye gitmeğe bile kalkabilirdi. İyi yüzerdi. Ufukta başını sudan çıkararak karadaki arkadaşlarına gülmek en büyük zevki idi. Yüzmek, yürümek, güreşmek... Bunlardan başka Halkalı Mektebi'nde Âkif için bir dert daha başladı: Şiir merakı...”
Mithat Cemal, *Mehmet Âkif*.

TÜRK BAYTARLAR BİRLİĞİ DERGİSİ

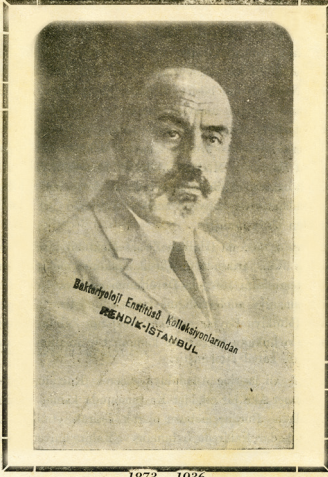
İLMÎ MESLEKÎ
İKİ AYDA BİR ÇIKAR

TESİS TARİHİ

Cemiyet
7 Şubat 1930

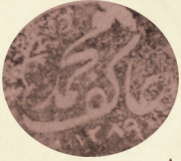
Mecmua
1 Birinci Teşrin 1930

MEHMET ÂKİF

1873 - 1936

Âkif'in hastalığında ve vefatında veteriner meslektaşları ona sahip çıkmış, mezarının yapılmasında, gerçekleştirilen anma toplantılarında rol almışlardır. Vefatından sonra da Âkif sayısı düzenleyen nadir dergilerden biri, *Türk Baytarlar Birliği* dergisi olmuştur. Fotoğrafta görülen, 1937'deki bu Âkif sayısının kapağı.

احکام امراض عمومی

Âkif'in kitaplığındaki *Ahkâm-ı Emraz-ı Umumî* kitabı üzerindeki mührü

M. Rıyan Soydan arşivi

M. Rıyan Soydan arşivi

Edirne Mebusu Şeref Aykut anlatıyor:

"1893 yılında Mehmet Âkif Edirne vilâyeti baytarı idi. Âkif'in Edirne'deki hayatı, taşkın, coşkun geçen gençlik çağıdır.

Âkif'le Edirne'de arkadaşlık ettik. Bu samimî bağ, ölünceye kadar devam etti. 1896'da ayrıldık. Meşrutiyette buluştuk ve en son Millî Mücadelede, Büyük Millet Meclisi'nde bu karşılıklı muhabbetle uzun ve masum bir mazinin hikâyelerini söyledik.

Âkif Edirne'de kocalmış arkadaşım Edirne mebusu Faik Kaltakkıran'ın babası müverrih ve şair Badi merhum, Ömer Seyri, Hulki, Âşık Sadaî ile tanışmıştı. Bu üç zatın üçünün de hayatı örnek olmaya değer kıymetli Türk büyüklerimizdendir [...]

Âkif'in en çok sevdiği Ömer Seyri idi. Bu nevi şahsına münhasır, kendi kendisini yetiştiren adam tam orijinal bir koca Türk idi (...) Âkif, Seyri'nin hatırımda kalan şu beyitlerini durmaz, tekrar ederdi:

Fark eder Seyri sada zatini beynelmahlûk

Âdemin de bilinir kıymeti efkârından

Bir değil olsa da bin canını eyler ifna,

Merdüdânâ dil olan hâsılı namuslu yaşar

Merinin çağlayışı, göklere ser çekmiş ağaçlar

Bana Türk'ün o büyük geçmişini anlatıyor

Bakma düşkünlüğüne sen bu büyük tarihin

Onda hâlâ Atamın ruhu dirilmiş yatıyor". (Sessiz Yaşadım).

Elemim Bir Yüreğin Kârı Değil!

M. Râyan Soydan arşivi

Halkalı Baytar Mektebi'nin güzel bir fotoğrafı.

II. Abdülhamid devri memleketin en çok eğitim hamlesine şahit olduğu yıllardır. Abdülaziz hal' edilmiş, ortalık hayli karışmış olmasına, ayrıca malî sıkıntılar başta olmak üzere birçok problem yaşanmasına rağmen II. Abdülhamid idaresiyle memleket bir maarif seferberliği devrine girmiştir. Nitekim Halkalı Baytar Mektebi'nin açılışı da bu döneme rastlar.

Âkif de 1888'den itibaren, Mülkiye'yi çok istemesine rağmen, babasızlık ve parasızlığın icbarıyla burada okumuştur. Baytar Mektebi'nin kendisinde bıraktığı tesiri sonraki yıllarda Mithat Cemal'le bir vesileyle konuşan Âkif'in bu mekteple ilgili izlenimlerini o şöyle ifade ediyor:

“Âkif mektebe girdiği yıl, Paris'in o sokağından (Dudot) Halkalı'ya bir Türk hekimi geldi: Rıfat Hüsameddin. Mektebe mikrop kültürünü getiriyordu; bu yeni ilmi Pasteur'ün kendinden almış, eli onun eline değmişti.

Âkif bu muallimden Pasteur'ün yalnız ilmini öğrenmedi; büyük feragatini de dinliyordu. Ve Pasteur o Hıristiyandı ki Âkif, onun adını söylerken, gözleri büyür, sesi değişirdi. Bana Pasteur'ün resmini gösterir:

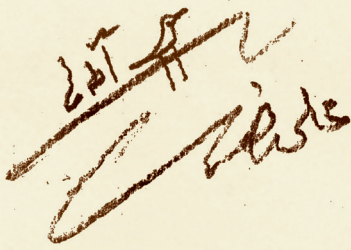
— Bu ne ilahî yüzdür! der öperdi. Sonra acı acı gülümser, ilave ederdi:

— Mu'tekid de!” (Mithat Cemal, *Mehmet Akif*).

M. Uğur Derman arşivi

Âkif'in "ceddimiz" diye andığı; yaşını gizlemesiyle ünlü Kuşadalı Ali Rıza, sakallarının ağarmaması sayesinde yaşlandığında dahi genç görünmeye devam etmişti.

M. Uğur Derman arşivi

Kuşadalı Ali Rıza'nın mizaha meylinin en güzel örneği imzası: Önce bir kuş resmi, ardından "Adalı" Ali Rıza" yazısı!

Âkif daha Baytar Mektebi'ndeyken dergilerde yayınlamasa da şiir yazmaya başlar. Eşref Edip, Ali Rıza Efendi'ye Âkif'le nasıl tanıştıklarını sorduğunda o şöyle anlatır:

"Ali Rıza Efendi 307'de Darülmuallimin'den çıkmış 309'da Üsküdar'da Ravza-i Terakki Mektebi'ne muallim olmuş. O sırada Üstad da Halkalı Mektebi'nde talebe. Üstad'ın güzel sesli bir arkadaşı Ravza-i Terakki'de hoca. Üstad yazdığı şiirlerini ona veriyor. O da tanıdıklarına okuyor. Bir gün bu zat Rıza Efendi'ye bir terci-i bend okur. Rıza Efendi bu şiiri çok beğenir. Bunu kim yazdı, diye sorar:

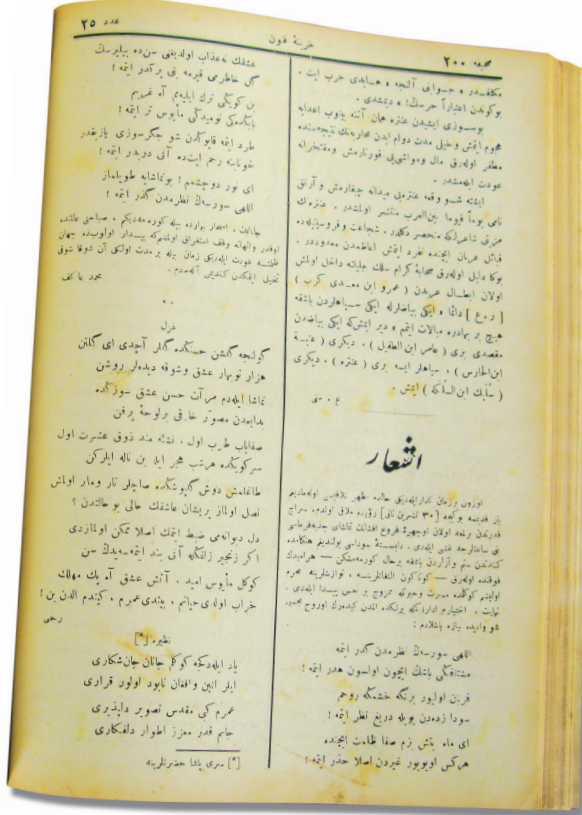
— Halkalı'da Âkif namında bir talebe var, o!

Rıza Efendi buna bir takriz yazar. Üstad memnun olur. Karşılık bir medhiye tanzim eder. Rıza Efendi bir kaside ile buna cevap verir. Bir zaman gelecek, en büyük şair olacak-sın, der. Üstadı Üsküdar'a mektebe davet eder, gelir, görüşürler. Davette mektep muallimlerinden İsa Ruhi Efendi, Farisî hocası Şeyh Sadık Efendi (Amerika Sefiri Münir bey'in dayısı) da bulunurlar. Henüz bir talebe olan Üstad'ın şiirlerine hepsi hayran!" (Eşref Edip, *Mehmet Âkif*).

Elemim Bir Yüreğin Qârı Değil!

“Ey nüsha-i cânı ehl-i dinin
Ey nâsih-i şânı münkirinin!
Ey meş'al-i hikmet-i İlâhî!
Ey mecma'-ı feyz-i bi-tenâhî!
Takdir-i meziyetinde efkâr
Heyhat eder mi kudret izhar?
Sen cilvegâh-i cemal-i Hak'sın,
Âyine-i Hak desem ehaksın.”

Mehmet Âkif'in, henüz 21 yaşındayken, “Kur'an'a Hitab” ismiyle *Mektep* mecmuasının 2 Mart 1310/17 Ramazan 1312 tarihli 26. sayısında yayınlanmıştır.

Eşref Edip, Mehmet Âkif'in ilk şiirini, henüz 21 yaşındayken, “Kur'an'a Hitab” ismiyle *Mektep* mecmuasının 21 Mart 1310/17 Ramazan 1312 tarihli 26. sayısında yayınlandığı söylene de, Âkif'in ilk şiiri 16 Kanunievvel 1309 tarihli *Hazine-i Fünûn* mecmuasında yayınlanmıştır.

Sene 1898... Âkif bir yandan Ziraat Nezareti'nde teftiş görevindedir, bir yandan da *Resimli Gazete*'de, *Maarif* mecmuasında şiirlerini yayınlamaktadır. Artık hayatını bir saliha hanımla birleştirme zamanı gelmiştir. Tophane Müşiriyeti dairesi memurlarından Mehmet Emin Efendi'nin kızı İsmet Hanım'la evlenir. Evlilikleri kimi zaman neşe, kimi zaman hüznü ama en çok da zorluklarla ve gurbetlerle süslüdür: Evindeki mangala kömürü borçla alan, kış günü palatosuz gezmek zorunda kalan bir adam... Sade ve ıddiasız bir kadının, sanatkâr ve dava sahibi bir adamın eşi olması kolay mıdır?

Gerçek bir seciye sahibi Üstad'ın küçükken verdiği bir söze, beş çocuk babasıyken sahip çıkabilmesinde eşi İsmet Hanım'ın şüphesiz etkisi vardı.

Mithat Cemal şöyle anlatıyor:

"Meşrutiyet'te, Baytar Müdür-i Umumisi, Abdullah'ı, Ziraat Nazırı derecesini indirerek, başka yere kaldırdı. Âkif, onun muaviniydi; öfkeleniyordu: 'Abdullah Bey Mon Pelye'de ziraat okumuştur, ona karşı bu haksızlık reva mıydı?' Bu öfke o kadar şiddetliydi ki, anlıyordum, kendine ait olmıyan bu haksızlıktan Âkif kendi aleyhine bir netice çıkaracaktı. Nasıl ki, ertesi gün, Ziraat Nezareti'ndeki memuriyetinden istifa etti.

Beylerbeyi'ndeki evinde kendi yağ ile kavruluyordu. O sırada, ona, her cuma sabahtan gidiyordum: Kitap okuyorduk. Sabahtan gittiğim için de öğle yemeklerine ondaydım. İstifadan sonra mazeretler bularak yemeklerden sonra gitmeye başladım: Evin ızdırabı o derece belliydi.

Bir cuma Âkif'in evinde sekiz çocuk buldum. Teker teker çok sevimli olan çocuklar bir araya gelince ne manzara alırlar, malûmdur. Evde sekiz kişilik bir kıyamet kopuyordu. Âkif'in beş çocuğuna katılan bu üç çocuğun komşudan gelmiş ufak misafirler olduğunu zannettim ve ertesi cuma bu çocuk gürültüsüyle artık karşılaşmam sandım.

Fakat her cuma sekiz çocukla sofada aynı kıyamet kopuyordu. (...)

Âkif'e sordum:

— Kim bu yavrular? (...)

— Misafir çocukları değil, benim çocuklarım! dedi.

Üç beş haftada üç çocuğu nasıl olurdu?

— Hasan Efendi öldü de...

dedi ve bu çocuklar, kim evvel ölürse hayatta olanın bakacağı çocuklardı, rahmetli Hasan Efendi'nin çocukları." (Mithat Cemal, *Mehmet Âkif*).

Âkif ise, cefakâr eşi İsmet Hanım için şöyle bir kıta yazmıştı:

*Seni bir nûra çıkarsam, diye, koştum, durdum,
Ey, bütün dalgalı ömrümde, hayat arkadaşım!
Dağ mıdır, karşı gelen, taş mı hep aştım, lâkin,
Buruşuk alnıma çarpan bu sefer kendi taşım!*

Elemim Bir Yüregın Kârı Değil!

Mehmet Âkif'in evlendiğı yıllara ait bir gençlik fotoğrafı.

Bu fotoğraf Âkif'e nisbet ediliyor, muhtemelen doğru bir nisbet. Gerçekten benziyor. Fakat bazı problemleri var. Problemlerin başında sakalsız oluşu yer alıyor. Kendi ifadeleriyle erken sakal bıraktığını biliyoruz. Bu durumda bir ara sakalını kestiğı ve bıyık stilini de hayli değıştirdiğini kabul etmek gerekecek.

Yusuf Çağlar arşivi

Âkif'ten altı yaş büyük Ağlarcazâde Ispartalı Mustafa Hakkı'nın gençlik yıllarına ait dolaysız, gösterişsiz bir fotoğrafı. O bir taşralı: Yakasız gömleği, yeleği ve pek de afilli olmayan ceketiyle uyum içindeki temiz bir Anadolu genci siması... Bu sima Âkif'in şiirlerinde resmettiği coğrafyayı nasıl da güzel yansıtıyor!

Ispartalı Hakkı Âkif'in ilk şiirlerini anlatıyor:

"O zaman Âkif çocuk denecek yaşıydı. Gelir, bana şiirlerini okurdu; Muallim Naci tarzında gazeller... Ben bu şiirleri yalnız dinler, bir şey söylemezdim. Bir gün geldi, yine bir gazelini daha okudu; ben yine bir şey söylemedim. 'Beğenmedin mi Hakkı?' dedi. 'Beğenmedim Âkif' dedim. Başını çevirdi; daldı. Dakikalarca sonra döndü: 'O kadar da mı fena?' dedi. Ben onun üzerine 'Seninle biraz konuşmak lâzım geldi. Yazdığın şeyleri sen beğeniyor musun Âkif?' dedim. 'Bu gazellerle nihayet bir Muallim Naci olursun. Halbuki edebiyat bu mu? Medenî memleketlerin edebiyatından haberin yok. Bak, ben senden on yaş büyüğüm. Konya'nın bir köyünden gelmiş bir adamdım. Öyle iken sabah Mekteb-i Hukuk'a gidiyorum, hukuk tahsil ediyorum. Öğleden sonra Emniyet Sandığı'nda muhasebede kâtiplik edip ekmek paramı kazanıyorum. Gece de Fransızca'ya çalışıyorum. Ben, şu köylü adam, bu yaşımda Fransızca öğreniyorum. Boileau'dan tercemeler yapıyorum. Sen kalkmış, Naci'nin arkasından koşuyorsun. Bu devirde bu gazeller ayıptır. Sen bu şairliği bırak da ewelâ bir lisan öğren. Ondan sonra şair mi olacaksın, âlim mi, seninle oturur, karar veririz (...)' 'Âkif bu sözünüze kızmadı mı?' dedim. Ispartalı Hakkı mânalı gülümsedi: 'Yarım saat kızdı; fakat sonra 7 sene çalıştı. Şimdi en güç Fransız muharrirlerini okuyor, hatta en uzunlarını bile.'" (Mithat Cemal, *Mehmet Âkif*).

